

CZU 341.2 351.74:351.86(478):341.2

DOI: 10.5281/zenodo.3989612

MANDATUL DE SECURITATE CA MECANISM DE ASIGURARE A SECURITĂȚII: EXPERIENȚĂ NAȚIONALĂ ȘI PRACTICI INTERNAȚIONALE

Andrian MUNTEANU

Republica Moldova, Chișinău

Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

doctorand

e-mail: munteanu_a@gmail.com

Într-o societate democratică, rolul principal al organelor securității naționale ale statului constă în apărarea securității naționale, prevenirea și combaterea oricăror amenințări la adresa acesteia, protejarea valorilor democratice și promovarea intereselor strategice de securitate. Astăzi există multe dezbateri referitoare la posibilele restrângeri ale drepturilor și libertăților cetățenilor în timpul realizării mandatului de securitate de către un organ de securitate. Mai mult ca atât, rolul, locul, atribuțiile și responsabilitățile unui serviciu de securitate sunt permanent obiectul unor dezbateri ample la nivelul mediului academic și politic. Mereu sunt abordate aspectele privind influența pe care aceste structuri o pot avea asupra societății. Pe de altă parte, noile tehnologii informaționale și de comunicații au produs schimbări semnificative asupra misiunilor clasice ale serviciilor de informații din întreaga lume.

*Din totalitatea organelor de securitate ale sistemului moldovenesc de securitate, Serviciul de Informații și Securitate are o importanță majoră în prevenirea și contracararea riscurilor și vulnerabilităților naționale, în protejarea statului Republica Moldova și a cetățenilor săi. Ca Serviciul de Informații și Securitate să își poată realiza obligațiile sale funcționale, acestei instituții trebuie să i se asigure condițiile și mecanismele necesare de activitate. Un mecanism important de asigurare a securității este cel prin intermediul **mandatului de securitate**.*

Cuvinte-cheie: *drepturi și libertăți ale cetățeanului, restrângeri, mandat de securitate, contracarare, amenințări, riscuri, vulnerabilități.*

SECURITY WARRANT AS A MECHANISM OF ENSURING SECURITY: NATIONAL EXPERIENCE AND INTERNATIONAL PRACTICES

In modern democratic society, the main role of national security bodies is to defend national security, prevent and counteract any threat to it, protect democratic values and promote strategic security interests. There is much debate today about possible restrictions on the rights and freedoms of citizens in the course of applying the security warrant by a security body. Moreover, the role, place, authorities and responsibilities of a security service are constantly subject to extensive debate in academia and politics. Aspects about the power that these structures can have over society are always discussed. On the other hand, new information and communication technologies have produced significant changes in the classic missions of intelligence services around the world.

Of all the security agencies of the Moldovan security system, the Security and Intelligence Service has a major importance in preventing and counteracting national risks and vulnerabilities, in protecting the statehood of the Republic of Moldova and its citizens. In order for the Security and Intelligence Service to be able to fulfill its functional authorities, this body must be provided with the necessary conditions and mechanisms. An important measure for ensuring security is through the security warrant.

Keywords: *rights and freedoms of a citizen, restrictions, security warrant, mission, counteracting, threats, risks, vulnerabilities.*

МАНДАТ БЕЗОПАСНОСТИ КАК МЕХАНИЗМ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ: НАЦИОНАЛЬНЫЙ ОПЫТ И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАКТИКИ

В современном демократическом обществе главная роль органов национальной безопасности состоит в защите национальной безопасности, в предупреждении и борьбе с угрозами в ее адрес, защите демократических ценностей и продвижении стратегических интересов безопасности. В современном мире существуют разногласия относительно возможных ограничений прав и свобод граждан во время внедрения в жизнь мандата безопасности определенным органом безопасности. Тем более что роль, место, полномочия и ответственность какой-либо службы безопасности постоянно являются предметом разносторонних противоречий в политических и научных кругах. Постоянно обсуждаются разные стороны относительно власти над обществом, которой эти структуры обладают. С другой стороны, новые информационные и коммуникационные технологии произвели существенные изменения на классические задачи разведывательных служб современного мира.

Из всего состава органов безопасности молдавской системы безопасности Служба Безопасности и Разведки (ошибочно именуемая в официальных документах Службой Информации и Безопасности по причине малограмотности авторов формулировки) является наиболее важной структурой в области предупреждения и пресечения национальных рисков и уязвимостей, защите Республики Молдова и ее граждан. С целью оказания Службе возможности осуществления своих законных полномочий, необходимо обеспечить ей необходимые условия и механизмы. Одним из таких механизмов обеспечения безопасности является мандат безопасности.

Ключевые слова: *права граждан, свободы граждан, ограничения, мандат безопасности, противодействие, угрозы, риски, уязвимости.*

MANDAT DE SÉCURITÉ COMME MÉCANISME D'ASSURANCE DE SÉCURITÉ: EXPÉRIENCE NATIONALE ET PRATIQUES INTERNATIONALES

Dans une société démocratique moderne, le rôle principal des institutions de sécurité nationale est celui de défendre la sécurité nationale, de prévenir et de combattre toute menace qui pèse sur elle, de protéger les valeurs démocratiques et de promouvoir les intérêts stratégiques de sécurité. Il y a aujourd'hui beaucoup de débats sur d'éventuelles restrictions aux droits et libertés des citoyens pendant l'exercice du mandat de sécurité par un autorité de sécurité. De plus, le rôle, la place, les pouvoirs et les responsabilités d'un service de sécurité font constamment l'objet de débats approfondis dans le milieu universitaire et politique. Les aspects du pouvoir que ces structures peuvent avoir sur la société sont toujours discutés. D'un autre côté, les nouvelles technologies de l'information et de la communication ont produit des changements significatifs dans les missions classiques des services de renseignement à travers le monde.

De tous les organes de sécurité du système de sécurité Moldave, le Service de Renseignement et de Sécurité a une importance majeure dans la prévention et la lutte contre les risques et les vulnérabilités nationales, dans la protection de l'État de la République de Moldavie et de ses citoyens. Pour que le service de renseignement et de sécurité puisse accomplir ses obligations fonctionnelles, cette institution doit être dotée des conditions et mécanismes nécessaires. Le mandat de sécurité est un mécanisme important pour garantir la sécurité.

Mots clés: *droits et libertés des citoyens, restrictions, mandat de sécurité, mission, contrer, menaces, risques, vulnérabilités.*

În societatea democratică modernă, rolul principal al organelor securității naționale constau în apărarea securității naționale, a preveni și combate orice amenințare la adresa acesteia, a proteja valorile democratice și în a promova interesele strategice de securitate. Astăzi există multe dezbateri referitoare la posibilele restrângeri ale drepturilor și libertăților cetățenilor în timpul realizării mandatului de securitate de către un organ de securitate. Mai mult ca atât, rolul, locul, atribuțiile și responsabilitățile unui serviciu de securitate sunt permanent obiectul unor dezbateri ample la nivelul mediilor academic și politice. Mereu sunt discutate aspectele privind puterea pe care aceste structuri o pot avea asupra societății. Pe de altă parte, noile tehnologii informaționale și de comunicații au produs schimbări semnificative asupra misiunilor clasice ale serviciilor de informații din întreaga lume.

Din totalitatea organelor de securitate ale sistemului moldovenesc de securitate, Serviciul de Informații și Securitate are o importanță majoră în prevenirea și contracararea riscurilor și vulnerabilităților naționale, în protejarea statului Republica Moldova și a cetățenilor săi. Ca Serviciul de Informații și Securitate să își poată realiza obligațiile sale funcționale, acestei instituții trebuie să i se asigure condițiile și mecanismele necesare. Un mecanism important de asigurare a securității este cel prin intermediul **mandatului de securitate**.

Mandatul de securitate implică două acțiuni distincte: Acordarea unui mandat de către judecătorul de drepturi și libertăți pentru activitățile de culegere a informațiilor care pot restrânge anumite drepturi și libertăți cetățenești. Culegerea de informații de către un serviciu de securitate nu presupune numai colectarea de date, acte și fapte în legătură cu săvârșirea unor infracțiuni. Culegerea informațiilor este o activitate complexă a serviciilor de intelligence desfășurată cu

scopul cunoașterii strategice și prevenirii amenințărilor și vulnerabilităților la adresa securității naționale. De asemenea, culegerea de informații este efectuată cu scopul evaluării riscurilor strategice privind unele acțiuni sau inacțiuni ale statului ori a unor alți actori în raport cu statul. O altă acțiune distinctă a mandatului de securitate este autorizarea, prin încheiere motivată, a procedurii specifice de culegere a informațiilor¹.

Nici un serviciu special nu cunoaște absolut totul. De exemplu, Serviciile de Intelligence din SUA au ajuns la concluzia că sunt dependenți de mijloacele tehnice în ceea ce privește culegerea de informații din diferite surse, prin modificarea/aprobarea unor facilități legislative ce țin de serviciile de intelligence. Din acest considerent, modificarea legislativă cu elaborarea și adoptarea „mandatului de securitate” este necesară Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova pentru atingerea obiectivelor de securitate. Astfel, va crește capacitatea de luptă a statului împotriva fenomenelor infracționale, ce afectează grav securitatea națională (spionaj, corupție, crima organizată, trafic de droguri și ființe umane, terorism, cybercriminalitatea etc.). Dar totodată se cere instituirea unor garanții adecvate și suficiente pentru eliminarea unor eventuale abuzuri împotriva drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

Conștientizarea importanței și rolului mandatului de securitate oferit unui serviciu special intervine prin analiza pericolelor ascunse, care pot surveni în utilizarea abuzivă a internetului, mass-mediei de către grupurile criminale sau teroriste. De asemenea, în

¹ POPA A. *Metode speciale de supraveghere: mandatul de supraveghere tehnică în procesul penal și mandatul pe securitate națională*. https://www.academia.edu/31507840/Metode_speciale_de_supraveghere_mandatul_de_supravegherea_tehnic%C4%83_%C3%AE_n_procesul_penal_%C8%99i_mandatul_pe_securitate_na%C8%9Bional%C4%83?auto=download (accesat 20.04.2020).

majoritatea cazurilor, modul în care lucrează serviciile speciale este necesar să rămână „secret”, mai cu seamă atunci când printre potențialii suspecți se numără și serviciile de securitate ale altor state, grupurile criminale sau teroriste care sunt gata oricând să folosească orice vulnerabilitate. Totodată, practica a demonstrat că eficiența politicilor de securitate din cadrul serviciilor de securitate, modul în care acestea păstrează secretele mijloacelor de operare și metodelor activității de intelligence influențează mult asupra rezultatelor operațiunilor speciale. Mai mult ca atât, un serviciu special este obligat să reacționeze prompt, să prognozeze și să analizeze în mod substanțial pentru a putea contracara riscurile și amenințările tot mai diverse și mai complexe, precum sunt terorismul, atacurile cibernetice, riscuri de infrastructură sau economice etc.

La nivel național, Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova trebuie să fie preocupat de crearea și responsabilizarea unor mecanisme proprii de control și monitorizare în mod eficient, și anume promovarea „mandatului de securitate”, prin care să semnaleze și să acționeze imediat la orice potențială amenințare a securității naționale a Republicii Moldova sau încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

În agenda implementării „mandatului de securitate” sunt și unele aspecte legate de informații specifice, și anume, atacurile cibernetice împotriva Serviciului de Informații și Securitate temelor de stat sau private. În contextul nenumăratelor controverse și al tuturor fake news-uri, propagandei, de la simple inexactități la minciuni și manipulari intenționate, ca de exemplu: cele actuale care au apărut în spațiu public privind COVID-19, Serviciul are rolul doar de a bloca prin

intermediul altor instituții, nu și de a le investiga sau de a le preveni².

Astfel, toate calitățile internetului – „acces nelimitat”, „fără reglementări stricte” „flux rapid de informații” etc. – facilitează grupările infracționale să-și atingă obiectivele. Aceste grupări creează web site-uri, pe rețele apar grupuri noi în permanență, care își modifică adresele IP și dispar rapid, dar mențin același conținut. Atacurile cibernetice sunt foarte frecvente pe mapamond și chiar dacă acestea nu afectează constant securitatea națională a țării în general, s-a dovedit că consecințele pot fi dezastruoase.

Consimțirea mai rapidă de către societate a utilizării mandatului de securitate înafara unei cauze penale de către un serviciu de securitate ar fi posibilă prin promovarea prin diferite metode de comunicare a importanței acestuia. O cale ar fi în tradiția „clasică” a lui Putnam și Arendt prin deliberări în cadrul unor asociații comunitare, locuri publice, întâlniri și alte forme de contexte față în față. Internetul și comunicarea electronică sunt deschise pentru procesele de formare a opiniei care transcend limitările întâlnirilor față în față. O altă cale de promovare a rolului mandatului de securitate prin rețea orizontală ar fi medierea informațiilor practice și a unor cazuri de rezonanță pentru securitatea statului, soluționate rapid datorită mandatului de securitate către societatea civilă, care în mod traditional deține rolul de brokeri de informații. Depunând la dispoziție informații pentru toți, internetul extinde spațiile din care membrii și adepții pot argumenta și participa la activități de advocacy³.

² A se vedea: [https://stiri.md/article/social/lista-oficiala-Serviciul de Informații și Securitate-a-blocat-52-de-site-uri-care-distribuie-stiri-false](https://stiri.md/article/social/lista-oficiala-Serviciul-de-Informații-și-Securitate-a-blocat-52-de-site-uri-care-distribuie-stiri-false).

³ LORENTZEN H., HUSTINX L. *Civic Involvement and Modernization*, Journal of Civil Society, 2007, p. 101-118.
<http://dx.doi.org/10.1080/17448680701554282>
(accesat 20.04.2020).

Autorul consideră că, în scopul îndeplinirii misiunilor sale, organele din domeniul apărării naționale, ordinii publice și securității naționale din Republica Moldova trebuie să învețe să se modernizeze la fel de repede ca și amenințările care parvin, pentru a le investiga neîntârziat. Aici este vorba și despre schimbarea mentalității și a comportamentului tuturor celor vizați să implementeze politici și practici noi, o schimbare a procedurii, care să permită adaptarea continuă la efectuarea măsurilor speciale de investigații informative și contrainformative, precum și a măsurilor de combatere a dezinformării și agresiunii psihologice informaționale.

Menționăm că principalele metode de realizare a agresiunii psihologice informaționale sunt manipularea cu tehnicile ei speciale și dezinformarea, care utilizează tehnici specifice ca zvon, propagandă, desfășurate prin mass-media, prin care se induce în eroare țintele pentru a atinge unele decizii în interesul inițiatorului, în scopul obținerii unor avantaje, unor sancțiuni pentru încălcarea unor reguli sau principii, determinarea sau împiedicarea unor decizii politice, economice, militare sau de altă natură, inducerea unor opinii sau modificarea lor etc. Manipularea reprezintă un gen de influențare psihologică și socială, care urmărește determinarea unui actor (persoană, grup, colectivitate multime) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului influenței, prin utilizarea unor tehnici care distorsionează intenționat adevărul, lăsând însă impresia libertății de gândire și decizie⁴. Manipularea în sens larg presupune ca manipulatorul să aibă intenția deliberată de a produce schimbarea de opinie, utilizând tehnici psihologice, și ca manipulatorul să fie inconștient cu privire la

mecanismele și scopurile ei⁵. O tehnică universală de manipulare este dezinformarea. Profesorul Claude Polin deosebește două tipuri de dezinformare: de tip interior, ca minciuna prezentată drept adevăr, și de tip superior, în care obiectul manipulării este determinat să-și construiască el însuși o reprezentare eronată asupra celeilalte părți⁶.

Dezinformarea nu constă în a face să se creadă ceea ce nu există, ci a modifica reacțiile în pofida convingerilor. O tehnică de manipulare utilizată pe larg este propaganda, care constă în transmiterea către un public a informației care trebuie salută pentru aceasta și care nu este percepută de informator ca mincinoasă, ci dimpotrivă ca expresie a singurului adevăr existent⁷. Propaganda constituie acțiunea de convingere prin instigare, ce tinde să înlocuiască rațiunea cu impresionalitatea, ștergând linia de demarcație între adevăr și fals.

Este inadmisibil ca un serviciu de securitate să-și exercite atribuțiile, și anume să cunoască, să prevină, să contracareze, să investigheze, să blocheze etc., fără a avea instrumente și mijloace legale adecvate, strict în raport cu sarcinile trasate. Astfel, neavând „mandat de securitate”, posibilitățile tehnice nu pot fi folosite la instrumentarea cazurilor specifice relevante ce afectează securitatea națională. În același timp, și lipsa accesării datelor în timp real duce la imposibilitatea identificării utilizatorilor de cartele preplătite de tip „Prepay”, folosite adesea în scop criminal, ceea ce crește gradul de insecuritate pe teritoriul Republicii Moldova. Totodată, și partea material-financiară are un rol imperios

⁴ VOICU G. *Potențialul și limetele manipulării*. Comunicarea publică: concepte și interpretări. Chișinău, 2002, p.58.

⁵ THAVERAN G. *Comunicarea politică azi*. Oradea: Antet, 1996, p.12.

⁶ VOLKOFF V. *Dezinformarea, armă de război*, București: Iucitatus, 2000, p.5.

⁷ BENCHECI D. *Puterea politică și ordinea socială în perioada de tranziție: manifestări și interdependențe (cazul Republicii Moldova)*, Chișinău: CEP USM, 2003, p.71.

pentru funcționarea eficientă a unui serviciu de securitate.

Comercializarea cartelelor preplătite de furnizori, fără a identifica abonații, creează unele avantaje pentru aceștia de a comite acțiuni anonime. Astfel, se creează obstacole pentru structurile de forță de a identifica abonații. În anul 2008, la solicitarea Serviciului de Informații și Securitate, această obligație legislativă de a identifica abonații cartelelor preplătite a fost introdusă în licența 3G. Însă mai târziu, furnizorii cu ajutorul ANRCETI au anulat această obligație. Considerăm că această obligație trebuie introdusă în Legea comunicațiilor electronice, astfel ca toate serviciile să fie prestate în bază de contract, cu identificarea abonaților.

Autorul consideră că reglementările privind procurarea în continuare a cartelelor „Prepay”, doar în baza actului de identitate, sunt inadmisibile pentru a avea o evidență a persoanelor care tranzitează teritoriul Republicii Moldova în scop terorist, de spionaj, mai ales a persoanelor care merg în zonele de conflict sau vin din aceste zone. Astfel de reglementări au fost adoptate în Germania, Franța, Spania, Belgia, Federația Rusă - țări preocupate de măsurile privind asigurarea securității naționale, dar și de respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor. În același timp, a fost reglementată interconectarea bazelor de date ale diferitor instituții, care ar permite identificarea, documentarea, prevenirea și, desigur, contracararea cazurilor asociate terorismului, crimei organizate și celor transfrontaliere.

Conform Legii privind activitatea special de investigații nr. 59 din 29.03.2012 subdiviziunea specializată a SIS este abilitată în asigurarea tehnică a interceptărilor comunicărilor, prin intermediul rețelelor de comunicații electronice pentru structurile de forță, conform încheierii judecătorești și cu drept de executare. Interceptarea comuni-

cărilor se efectuează de către ofițerii de investigații al subdiviziunilor specializate din cadrul MAI, CAN, SV, SIS și ofițerii detașați la procuraturile de profil. Echipamentul special ce asigură realizarea măsurilor enunțate este gestionat la nive central de către o singură autoritate, SIS, iar subdiviziunea specializată asigură cu echipament special periferic organele abilitate care nu dispun de echipament special necesar pentru interceptarea comunicărilor.

Pentru ca realizarea măsurilor special de investigații să nu genereze abuzuri de serviciu, este reglementată și procedura de control.

Cu ajutorul acestor echipamente special au fost descoperite un șir de infracțiuni deosebit de grave, iar utilitatea acestora este incontestabilă pentru prevenirea și contracararea acțiunilor care periclitează securitatea de stat. Dar acest complex nu asigură înfăptuirea unui șir de măsuri special de investigații pe canale de telecomunicații, fapt ce ar fi sporit operativitatea și confidențialitatea procesului de asigurare a securității statului, prevenirea și descoperirea infracțiunilor grave, de asigurare a ordinii publice. Aici menționăm despre colectarea informațiilor autorizată prin mandatul/încheierea judecătorească și identificarea abonaților autorizată prin ordonanța procurorului.

Autorizarea mandatului/încheierii judecătoreștii necesită timp, precum și durabilitatea executării acestora (până la 5 zile lucrătoare, din ziua depunerii la furnizorii de servicii de comunicații electronice din Republica Moldova), nu și în cazul interceptării, conectarea se face odată cu eliberarea autorizării de către instanța de judecată.

La momentul, când apar informații de urgență necesare a fi supuse verificării inteligente pentru prevenirea și contracararea oricărei amenințări la adresa securității statului și cetățeanului, atât din interiorul, cât și dinafara acesteia, timpul și posibilitățile adeseori sunt nule. Astfel, considerăm

oportună elaborarea unui proiect care ar stabili colectarea informațiilor în mod centralizat (similar celui de interceptare) în cadrul SIS. Acest proiect ar prevedea conectarea în regim real cu furnizorii naționali de comunicații (Orange, Moldcell, Moldtelecom, Starnet) pe de o parte și organelle de drept pe de altă parte, pentru executarea solicitărilor parvenite și furnizarea informațiilor în format electronic. Stocarea și prelucrarea informațiilor primite va fi efectuată în Data Centru Serviciului.

Menționăm că Serviciul va fi responsabil doar de partea tehnică, iar solicitările vor fi înregistrate în registrul electronic automatizat. Controlul asupra măsurilor speciale de investigații se va efectua de către Procuratură, prin intermediul Serviciului.

Respectiv, considerăm că actele legislative ce urmează a fi modificate sunt: Legea privind SIS, Codul de procedură penală, Ordinul comun între ministerele de forță ale Republicii Moldova pentru aprobarea Instrucțiunii privind modul de organizare și desfășurarea măsurilor speciale de investigații în rețelele de comunicații electronice.

Beneficiile proiectului privind obținerea simplificată a descifrărilor, a identificărilor abonaților în regim online și a altor date aferente vor spori considerabil rezultatele măsurilor speciale de investigații. Datele obținute vor fi secretizate, pentru omiterea accesului furnizorilor de comunicații electronice din Republica Moldova. De asemenea, simplificarea procedurii de descifrare a comunicațiilor ar însemna: datele obținute sunt datele dispozitivului, și nu a persoanei care îl utilizează; obținerea descifrărilor unui dispozitiv electronic nu este o ingerință în viața privată a abonatului, deoarece poate fi utilizată de mai mulți utilizatori.

Serviciul de Informații și Securitate, la efectuarea măsurilor speciale de investigații, întâmpină unele inconveniențe de ordin juridic cu privire la actul juridic oficial prin care se dispune autorizarea măsurii speciale de

investigații. Astfel, conform prevederilor art. 132 alin 2 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova ”Pentru asigurarea interceptării și înregistrării comunicărilor, organul de urmărire penală sau procurorul prezintă organului abilitat prin lege extrasul din încheierea judecătorului de instrucție, autentificat de către acesta, privind dispunerea efectuării interceptării comunicărilor. Totodată, conform Legii privind modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 100 din 25.05.2016, art. 6 s-a completat cu următorul cuprins: mandatul judecător – act judecătoresc oficial prin care se dispune sau se autorizează efectuarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, aplicarea măsurilor procesuale de constrângere sau efectuarea altor acțiuni procesuale și care conține dispoziția, temeiul acesteia și împuternicirile persoanei care acționează în temeiul acestui mandat.

Pentru ca „mandatul de securitate”, privind realizarea măsurilor speciale de investigații, a activităților informative și contrainformative, să nu genereze abuzuri de serviciu, considerăm că procedura de control asupra mandatului urmează să fie reglementată conform legislației actuale, și anume:

1. Controlul Parlamentar, prin Comisia securitate națională, apărare și ordine publică, sau o subcomisie în cadrul acesteia, care are în atribuții supravegherea Serviciului de Informații și Securitate. Controlul exercitat de către Procuratura Generală.
2. Controlul departamental.

În cazul apariției unor motive întemeiate și legitime de a presupune că un anumit mandat de securitate restrânge drepturile și libertățile fundamentale ale unui cetățean al Republicii Moldova, în conformitate cu *art. 21 din Legea nr. 753 din 23.12.1999* privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova, este în drept să se

adreseze cu o solicitare către Procuratura Generală, ca organ de control al supravegherii legislației Republicii Moldova de către Serviciu⁸.

Acest “mandat de securitate” ar spori operativitatea și confidențialitatea procesului de asigurare a securității statului, prevenirea și descoperirea infracțiunilor grave, de asigurare a ordinii publice. Aici menționăm despre colectarea informațiilor autorizată prin mandatul/încheierea judecătorească și identificarea abonaților telefoniei mobile, autorizată prin ordonanța procurorului.

Conform legislației actuale, autorizarea mandatului/încheierii judecătorului de instrucție necesită timp, precum și durabilitatea executării acestora (până la 5 zile lucrătoare din ziua depunerii la furnizorii de servicii de comunicații electronice din Republica Moldova, sau la alte instituții). Nu și în cazul interceptării, unde conectarea se face odată cu eliberarea autorizării de către instanța de judecată. La momentul când apar informații de urgență necesare a fi supuse verificării în cadrul Serviciului de Informații și Securitate pentru prevenirea și contracararea oricărei amenințări la adresa securității statului și cetățeanului, timpul și posibilitățile adeseori sunt nule.

Mandatul de securitate, ca mecanism suplimentar pentru asigurarea securității de stat a Republicii Moldova, a fost înaintat în 2014. Potrivit ex-ministrului justiției, Oleg Efrim,⁹ amendamentele la legi vin să creeze condițiile necesare Serviciului de Informații și Securitate pentru a-și putea realiza obiectivele trasate, și anume asigurarea securității statului. Astfel, una dintre noutățile acestui proiect de

lege este instituirea mandatului de securitate, un mandat special pentru Serviciul de Informații și Securitate. Mandatul de securitate va permite desfășurarea măsurilor speciale de investigații, în afara unui proces penal, adică va crea condiții optime pentru prevenirea și combateră criminalității, în special a celei orientate contra securității de stat.

„Mandatul de securitate” propus (adică o autorizație de folosire a mijloacelor investigative speciale, a supravegherii etc.) poate fi inițiat de SIS, justificat de un procuror și emis de un judecător. Totuși, nu există nicio conexiune necesară între acest mandat și o infracțiune specifică sau chiar vreo „activitate criminală”. În schimb, mandatul de securitate va fi emis pentru a permite SIS-ului să desfășoare măsuri investigative speciale, în afara cadrului procedurilor penale, „să colecteze informații cu privire la posibile evenimente și/sau acțiuni care pot pune în pericol securitatea statului. Pe lângă aceasta, un cerc destul de larg de persoane, identificate sau neidentificate, poate fi supus unei astfel de operațiuni¹⁰.

În prezent, cele mai eficiente măsuri speciale de investigații pot fi desfășurate doar în cadrul unui dosar penal, și doar atunci când a fost deja săvârșită infracțiunea. Scopul activității Serviciului de Informații și Securitate este, în primul rând, prevenirea faptelor ce pot prejudicia securitatea statului, anticiparea și contracararea acestora prin

⁸ *Legea nr. 753 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova.* În: Monitorul Oficial, nr. 156 din 31.12.1999.

⁹ *Mecanisme suplimentare pentru asigurarea securității statului.*
<https://www.ipn.md/ro/politica/63144> (accesat 20.04.2020).

¹⁰ *Aviz comun al Comisiei de la Veneția, al Direcției Societatea Informațională și Combaterea Criminalității și al Direcției Drepturile Omului (DDO) din cadrul Direcției Generale Drepturile Omului și Statul De Drept a Consiliului Europei pe marginea proiectului de lege nr. 281 pentru modificarea și completarea legislației moldovenești cu privire la așa-numitul „mandat de securitate” adoptat de comisie la cea de 110-a sesiune plenară (veneția, 10-11 martie 2017).*
<http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=rfvjEsLD1Ac%3D&tabid=90&language=ro-RO> (accesat 20.04.2020).

măsurii nonpenale. Mai mult, Serviciul de Informații și Securitate nu dispune de organe de urmărire penală și nu are competența de a iniția dosare penale¹¹.

Prin scrisoarea din 30 iunie 2016, autoritățile Republicii Moldova au solicitat avizul Comisiei de la Veneția pe marginea Proiectului pentru modificarea și completarea legislației Republicii Moldova cu privire la “mandatul de securitate” (*Legea nr. 281 din 9 iulie 2014*), (avizul nr. 878/2017 de la Veneția din 14 martie 2017).

Proiectul de Lege nr. 281 din 9 iulie 2014 a fost elaborat de experții Ministerului Justiției, în comun cu Direcția Drepturile Omului (DDO) din cadrul Direcției Generale Drepturile Omului și Statul de Drept (DGI) a Consiliului European pentru a îmbunătăți cadrul juridic național de protecție a „securității statului” și de combatere a extremismului. Ulterior, a fost înregistrat ca inițiativă legislativă în iulie 2014, și a fost discutat în primă lectură de către Parlamentul Republicii Moldova. Proiectul de lege are drept scop stabilirea unei proceduri care să-i permită Serviciului de Informații și Securitate să desfășoare activități speciale de investigații în afara cadrului penal (prin „mandat de securitate”) justificat de un procuror și emis de un judecător, având acces explicit la secretul de stat. La baza elaborării acestui proiect de lege stă hotărârea CEDO (din 14 septembrie 2009) în cazul Iordachi și alții versus Republica Moldova.

În legătură cu mandatul de securitate, Comisia de la Veneția a intervenit cu unele recomandări:

a) prevederea condițiilor suficient de clare și precise pentru autorizarea judiciară a mandatului de securitate, solicitând, printre altele, indicii concrete privind activitatea

criminală, suspiciuni rezonabile și o definiție mai îngustă a categoriilor de persoane vizate de investigația specială în baza mandatului de securitate;

b) specificarea circumstanțelor pentru autorizarea de urgență și prevederea termenului rezonabil pentru revizuirea ulterioară de către judecător;

c) specificarea mai corespunzătoare a motivelor de amânare a înștiințării persoanei vizate de un mandat de securitate și consolidarea garanțiilor aferente, inclusiv prin mecanisme adecvate pentru revizuirea periodică a deciziei de neînștiințare și a unui drept efectiv de a contesta această decizie, precum și decizia de a emite mandatul de securitate.

La modul general, îngrijorările rămân doar în privința răspunderii Serviciului, Comisia de la Veneția și Direcțiilor vizate reiterează recomandarea lor adresată autorităților Republicii Moldova încă în 2014 de a evalua mecanismul existent de control asupra Serviciului și de a analiza modalitățile de a-l îmbunătăți și de a-l face mai eficient, inclusiv prin luarea în calcul a suplimentării, sau înlocuirii actualului control parlamentar al Serviciului de Informații și Securitate cu o anumită formă de control independent la nivel de experți sau un serviciu de contestații¹².

Rolul mandatelor de securitate în practica internațională. În practica internațională, mandatul de securitate este folosit la desfășurarea activităților speciale de

¹¹ *Mecanisme suplimentare pentru asigurarea securității de stat a Republicii Moldova.*
<http://www.justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=2077> (accesat 20.04.2020).

¹² *Aviz comun al Comisiei de la Veneția, al Direcției Societatea Informațională și Combaterea Criminalității și al Direcției Drepturile Omului (DDO) din cadrul Direcției Generale Drepturile Omului și Statul de Drept a Consiliului European pe marginea proiectului de lege nr. 281 pentru modificarea și completarea legislației moldovenești cu privire la așa-numitul „mandat de securitate” adoptat de comisie la cea de 110-a sesiune plenară (Veneția, 10-11 martie 2017).*
<http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=rfvjEsLD1Ac%3D&tabid=90&language=ro-RO> (accesat 20.04.2020).

investigații ori prevenirea infracțiunilor grave sau deosebit de grave, care pot fi efectuate în cadrul dosarului de urmărire penală, conform Codului de procedură penală, sau în baza legii informative/contrainformative, a legii privind securitatea națională sau a legilor ce reglementează activitatea serviciilor de intelligence.

Majoritatea statelor membre ale UE necesită entități din sectorul privat general pentru a permite agențiilor de securitate accesul la date despre clienți, de exemplu, date despre tranzacții de comunicații, călătorii și financiare, deși criteriile în baza cărora aceste date trebuie divulgate și durata de stocare variază. Unele state membre au o legislație care face din aceasta o obligație pentru toți cetățenii sau instituțiile transmit informații dacă au suspiciuni de criminalitate. Astfel de obligații, unde ele există, se aplică în mod egal la firmele de securitate privată, deoarece nu există o armonizare a acestor legi pe teritoriul UE și înseamnă obligații diferite de la o țară la alta¹³.

Subiecții implicați în autorizarea măsurilor speciale de investigații în cadrul urmăririi penale sunt asemănători cu cei din Republica Moldova. În alte state, în afara urmăririi penale, supravegherea tehnică poate fi efectuată și în baza “mandatului de securitate”, și anume: un judecător desemnat din cadrul Curții de Apel sau Curții Supreme de Justiție autorizează efectuarea unor măsuri speciale informative/contrainformative la solicitarea Procuraturii Generale, prin procurori desemnați.

Modalitățile de autorizare a mandatului de securitate/supraveghere tehnică și reglementarea acestora diferă de la o țară la alta, precum:

¹³ DORN N., LEVI M. *European Private Security, Corporate Investigation and Military Services: Collective Security, Market Regulation and Structuring the Public Sphere*, Journal Policing and Society, Vol.17, 2007, p. 213-238.
<http://dx.doi.org/10.1080/10439460701497303>
(accesat 23.04.2020).

România.

Conform Decretului nr. 181 din 26.03.1990, a fost înființat Serviciul Român de Informații, căruia i-au fost atribuite competențe în contracararea spionajului, a terorismului internațional, a extremismului de stânga sau de dreapta, pentru prevenirea acțiunilor destabilizatoare, de orice fel, în raport cu ordinea constituțională stabilită de Parlament. Potrivit art. 13 din Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații¹⁴, organele SRI pot fi desemnate organe de cercetare penală speciale.

Condițiile în care pot fi efectuate activitățile ce au ca scop culegerea de informații și care, prin natura lor, au incidențe asupra drepturilor și libertăților fundamentale țin de: existența unei amenințări la adresa securității naționale; solicitarea și obținerea mandatului de securitate națională prevăzut de lege; justificarea temeinică a cazurilor pentru care se solicită mandatul respectiv. *Mandatul de securitate este un document strict secret, iar autorizația este neclasificată, făcând referire la Tratatul de la Lisabona, unde fiecare stat își reglementează singur politica de securitate.*

Specificul procedurii de autorizare a mandatului de supraveghere tehnică sau cercetare, până la începerea urmăririi penale, pentru motive care țin de securitatea națională, sunt aplicabile prevederilor art. 3, art. 14 – 17 din Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României¹⁵, după începerea

¹⁴ *Legea nr. 14 din 24 februarie 1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații.* În: Monitorul Oficial, nr. 33 din 03.03.1992
<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/2144>
(accesat 23.04.2020).

¹⁵ *Legea nr. 51 din 29.07.1991 privind securitatea națională a României.* În: Monitorul Oficial, nr. 190 din 18.03.2014.
<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/1517>
(accesat 27.04.2020).

urmării penale, sunt aplicabile art. 138 – 146 din Codul de procedură penală¹⁶.

Durata de valabilitate a desfășurării autorizărilor nu este mai mult de 6 luni, dar poate fi prelungită până la 3 luni, în aceleași condiții, având la bază motive temeinice justificate. Durata maximă a autorizărilor de mandate este de 2 ani, dacă sunt aceleași informații și date, din care se rezultă existența unor amenințări la adresa securității naționale.

Înștiințarea subiecților despre măsurile de supraveghere tehnică ce a fost luată în privința sa, în cazul mandatelor, atribuite la organele de stat cu atribuții în domeniul securității naționale, nu se face dacă: ar afecta apărarea securității naționale, ar dezvălui sursele de informații, atribuțiile de serviciu, ar putea deconspira metodele, mijloacele, tehnicile speciale de investigare.

Mecanismele legislative și tehnicile de prevenire a abuzurilor din partea organelor împuternicite de desfășurarea măsurilor speciale în baza mandatelor de securitate pot fi contestate în baza art. 22 din Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României. Ce ține de datele statistice cu privire la actele de autorizare a mandatelor de securitate, se raportează Comisiei comune permanente a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului Român de Informații.

Legea fundamentală stabilește cadrul general al instituției restrângerii drepturilor și libertăților fundamentale, enumerând principiile de bază, după cum urmează:

– restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților se poate face numai prin lege, sens în care atât temeiurile, cât și procedurile necesare trebuie să fie strict reglementate prin acte normative de nivelul legii;

– restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților se realizează numai dacă se impune în absența altor mijloace de protejare a valorii sociale puse în pericol sau lezate;

– restrângerea este subsumată unor scopuri expres prevăzute în Constituție, precum cel al apărării securității naționale;

– restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară, o astfel de măsură fiind excepțională și în acord cu exigențele Convenției Europene a Drepturilor Omului;

– măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, respectiv cu starea de pericol la adresa securității naționale;

– măsura trebuie aplicată în mod nediscriminatoriu, motiv pentru care restrângerea nu se poate baza pe criteriile de naționalitate, sex, rasă, convingere religioasă etc., ci exclusiv pe considerentul faptei care pune în pericol sau lezează valorile și relațiile sociale ocrotite prin art. 53 din Constituție, respectiv apărarea securității naționale;

– măsura trebuie să nu aducă atingere existenței dreptului, sens în care este supus restrângerii temporare și limitate doar exercițiul unui anumit drept, și nu dreptul în sine¹⁷.

Lituania.

Serviciul de Intelligence al Republicii Lituania, abreviat VSD, este o autoritate împuternicită în asigurarea securității naționale, în colectarea informațiilor despre factorii de risc, pericolele și amenințările care ar putea influența suveranitatea și integritatea teritorială a statului, ordinea constituțională, precum și securitatea energetică, informațională și cibernetică¹⁸. De asemenea, este principala instituție de contraspionaj și urmărește realizarea protecției informațiilor secrete lituaniene, NATO și UE și își

¹⁶ *Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală al României.* În: Monitorul Oficial, nr. 486 din 15.07. 2010.

¹⁷ GÂRZ R. *Mandatul de securitate națională.* <https://intelligence.sri.ro/mandatul-de-securitate-nationala> (accesat 23.04.2020).

¹⁸ *State Security Department of Lithuania.* <https://www.vsd.lt/en/> (accesat 21.04.2020).

desfășoară activitatea în conformitate cu Legea privind VSD.

VSD este un serviciu care nu are împuterniciri să investigheze în baza cauzelor penale, dar, în anumite cazuri, are dreptul de a efectua urmărirea penală. Autorizările privind efectuarea măsurilor speciale în cadrul investigațiilor preliminare, sunt explicate în Codul de procedură penală al Republicii Lituania și Legea cu privire la Serviciul de Intelligence (VSD).

Deci, efectuarea măsurilor de supraveghere tehnică pot fi autorizate în cazul în care apar elemente de infracțiune, prevăzute în art. 114, 118, 119, 121, 122, 124, 125, 126, 296, 297 din Codul de procedură penală al Lituaniei¹⁹, sau în cazul când un individ planifică, comite sau a comis infracțiuni specificate în paragraful 2 art. 8 al Legii cu privire la Serviciul de Intelligence (VSD).

Mecanismul legal de autorizare a măsurilor speciale sunt avizate doar în baza unei încheieri/mandat judecătoresc motivat ale unui tribunal regional, autorizat de către președintele acestui tribunal, la solicitarea motivată a conducerii Serviciului de Intelligence sau a vice-directorilor autorizați.

Legea VSD nu specifică cu exactitate timpul limită pentru care măsurile speciale sunt aplicate, la fiecare caz timpul limită este stabilit individual, cu toate acestea, nu poate depăși termenul de 6 luni. La necesitate, efectuarea măsurilor speciale pot fi prelungite până la 3 luni, iar numărul prelungirilor nu este restricționat. Totodată, VSD nu este obligat să informeze persoana care este supusă măsurilor speciale ce țin de apărarea securității naționale. Anual VSD publică un raport de activitate, unde include numărul total al încheierilor/mandatelor judecătorești prin care au fost desfășurate măsurile speciale pe parcursul anului trecut.

Slovacia.

În Republica Slovacia, Serviciul de Informații este o agenție ce utilizează modelul de informații integrate, ceea ce înseamnă că acoperă atât informații interne, cât și informații externe, și are sarcini în protecția unității constituționale, ordinii publice, securității statului (conform Legii nr. 46/1993). Doar informațiile militare sunt acoperite de o agenție separată de informații, și anume Serviciul Militar de Intelligence.

În conformitate cu legislația slovacă, autoritățile precum Poliția, Serviciul Vamal, Serviciul de Informații, Serviciul Militar de Informații, Corpul Trupelor de Pază Judiciară și Penitenciară au competența să efectueze măsuri tehnice speciale doar în baza mandatului de securitate. Doar că, există o diferențiere privind efectuarea și asigurarea tehnică a măsurilor speciale de investigații în cadrul dosarelor penale (Legea nr. 301 – 2005 privind Codul de procedură penală) și folosirea acestora în afara procedurii penale, reglementate de Legea nr. 166/2003 privind protecția vieții private împotriva utilizării neautorizate a informațiilor și mijloacelor tehnice (Legea privind protecția interceptării comunicațiilor), dacă există necesitatea apărării securității și ordinii constituționale a țării, a intereselor privind politica externă a statului, a prevenirii și documentării activităților criminale sau protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

Mandatul de efectuare a măsurilor tehnice speciale este emis de către președintele judecătoriei sau de un judecător autorizat, la solicitarea procurorului. În cazuri de situații urgente, procurorul poate emite mandatul. Dar în decurs de 24 ore acesta trebuie confirmat de către judecătorul autorizat. În mod excepțional, măsurile tehnice speciale pot fi pornite fără a avea mandatul autorizat, dar se înștiințează judecătorul în mod verbal în decurs de o oră, cu prezentarea cererii în decurs de 6 ore din momentul pornirii

¹⁹ *Codul penal al Republicii Lituania.*
<http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html> (accesat 19.04.2020).

măsurilor speciale. În cazul în care judecătorul nu autorizează mandatul, efectuarea măsurilor tehnice speciale este stopată, informația acumulată nu poate fi folosită ca probă și se distruge imediat, fiind anunțat judecătorul autorizat.

Perioada autorizației nu poate fi mai mult de 6 luni, dar poate fi prelungită pentru încă 2 luni pe cauze penale; în cazul dosarelor de securitate, mandatul poate fi înfăptuit atât cât este necesar, în perioade de 6 luni + 6, ș.a.m.d. Nici în Codul de procedură penală, nici în Legea privind protecția interceptării comunicațiilor nr. 166/2003 nu este introdusă obligația de a înștiința persoana față de care s-au dispus măsuri tehnice speciale. Controlul asupra legalității și a prevenirii abuzurilor privind efectuarea măsurilor tehnice speciale și autorizărilor mandatelor de securitate este exercitat de o comisie specială, stabilită de Consiliul Național al Republicii Slovace (Parlament).

Tot aici, Consiliul Național al Republicii Slovace (Parlamentul), în conformitate cu legea privind competențele acestuia, de două ori pe an primește rapoartele Comitetului Special de Supraveghere la Consiliul Național al Republicii Slovace pentru supravegherea activităților Serviciului de Informații, Serviciului Militar de Intelligence și Consiliului Național pentru Apărare și Securitate, privind numărul mandatelor utilizate la efectuarea măsurilor speciale tehnice²⁰. Rapoartele pot fi făcute publice, doar să nu conțină informații clasificate.

Slovenia.

Agenția de Intelligence și Securitate a Republicii Slovenia (prescurtat SOVA) are

misiunea să protejeze interesele naționale ale statului și să asigure securitatea națională. Agenția nu are competențe de a exercita activități de investigații și nu dispune de urmărire penală. Informația colectată, prin misiuni speciale tehnice, inclusiv prin monitorizarea/înregistrarea comunicațiilor internaționale, nu este colectată pentru a o utiliza ca probă în instanța de judecată²¹.

Conform Actului Serviciului de Intelligence și Securitate (SOVA ACT), colectarea de informații este autorizată de către președintele Curții Supreme (sau vicepreședinte) în baza unui ordin în scris a directorului SOVA. Măsurile speciale de colectare nu pot depăși 3 luni, dar pot fi prelungite, dacă există temei, pentru încă 3 luni, dar să nu depășească 24 luni.

Înștiințarea persoanei care este supusă măsurilor speciale de colectare a informației poate fi făcută doar în cazul în care informația va constitui un risc pentru apărarea securității naționale, iar Agenția nu îl va informa.

Bosnia și Herțegovina.

Agenția de Informații și Securitate din BiH, cunoscută în mod obișnuit prin acronimul său OSA-OBA BiH, este principală agenție de informații atât pe teritoriul Bosniei și Herțegovinei, cât și în afară, responsabilă de prevenirea amenințărilor la adresa securității statului.

Măsurile speciale sunt reglementate de Codul de procedură penală al Bosniei și Herțegovinei²² și sunt executate de către Serviciile speciale ale Poliției, autorizate prealabil de către un judecător, la propunerea unui procuror. Ce ține de autorizarea și

²⁰ KOVAČECHOVÁ E. *Ad hoc information request: National intelligence authorities and surveillance in the EU: Fundamental rights safeguards and remedies*, 2014. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/slovak-republic-study-data-surveillance-sk.pdf (accesat 23.04.2020).

²¹ *Criminal Procedure Act official consolidated text (ZKP-UPB3)*.

https://www.legislationline.org/download/id/3774/file/Slovenia_CPC_official%20consolidated_2006_en.pdf (accesat 18.04.2020).

²² *The Criminal Procedure Code of Bosnia and Herzegovina*.

https://www.legislationline.org/download/id/8502/file/CPC_BiH_am2018_eng.pdf (accesat 26.04.2020).

efectuarea măsurilor speciale de către OSA-OBA BiH, acestea sunt executate în conformitate cu Legea cu privire la Serviciul de Informații și Securitate al Bosniei și Herțegovinei (nr. 22/2004)²³. Conform legii menționate, președintele Curții Bosniei și Herțegovinei sau un judecător autorizat de către acesta, emite mandatul, în baza unei cereri în scris eliberată de către directorul general al Serviciului.

În conformitate cu aceeași lege, persoana care este/a fost supusă măsurilor speciale de investigare trebuie informată de îndată ce acestea s-au încheiat, în afară de cazul în care informația constituie un risc pentru apărarea securității naționale. Mandatul poate fi autorizat pe o perioadă de 60 zile, poate fi prelungit adițional pe 30 zile.

Parlamentul, de comun cu Comitetul pentru supravegherea legalității și Agenția de Informații și Securitate, exercită controlul asupra legalității autorizării mandatelor privind măsurile speciale de investigare. Cele care conțin informații clasificate nu sunt publice.

Autorul conchide că, indiferent de care

stat, orice activitate a unui serviciu de securitate este reglementată de legile naționale adaptate la standardele internaționale, iar metodele și mijloacele acestuia constituie secret de stat. Mandatul de securitate reprezintă un cadru legal, un echilibru între ceea ce „se cere” de la un serviciu de securitate și ceea ce li „se oferă” în lipsa mijloacelor legale de acțiune, care sunt grav afectate, astfel încât societatea să aprecieze efortul operațional depus de Serviciu pentru protejarea securității naționale a țării, cât și a cetățenilor.

Totodată, este necesară pregătirea cetățenilor pentru a putea deosebi ce este „normal” și ce este „anormal” în activitatea operativă a unui serviciu de securitate, a explica în ce constă cooperarea cu astfel de structuri, dar și a avea încredere prin formarea în societate a unei culturi înalte de securitate. Nu se poate vorbi despre modernizarea și transformarea domeniului privind securitatea națională la standardele europene, fără a menționa necesitatea unei pregătiri a întregii populații în domeniul securității prin intermediul culturii de securitate.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Aviz comun al Comisiei de la Veneția, al Direcției Societatea Informațională și Combaterea Criminalității și al Direcției Drepturile Omului (DDO) din cadrul Direcției Generale Drepturile Omului și Statul de Drept a Consiliului Europei pe marginea proiectului de lege nr. 281 pentru modificarea și completarea legislației moldovenești cu privire la așa-numitul „mandat de securitate” adoptat de comisie la cea de 110-a sesiune plenară (Veneția, 10-11 martie 2017),*
<http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=rfvjEsLD1Ac%3D&tabid=90&language=ro-RO> (accesat 20.04.2020).
 2. BENCHECI, D. *Puterea politică și ordinea socială în perioada de tranziție: manifestări și interdependențe (cazul Republicii. Moldova)*, Chișinău: CEP USM, 2003.
 3. *Codul penal al Republicii Lituania*, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html> (accesat 19.04.2020).
 4. *Criminal Procedure Act official consolidated text (ZKP-UPB3)*, https://www.legislationline.org/download/id/3774/file/Slovenia_CPC_official%20consolidated_2006_en.pdf (accesat 18.04.2020).
- ²³ *Law on Intelligence–security agency of Bosnia and Herzegovina.* <http://www.osa-oba.gov.ba/norme.html> (accesat 23.04.2020).

5. DORN, N., LEVI, M. *European Private Security, Corporate Investigation and Military Services: Collective Security, Market Regulation and Structuring the Public Sphere*. In: *Journal Policing and Society*, Vol.17, 2007, p. 213-238. <http://dx.doi.org/10.1080/10439460701497303> (accesat 23.04.2020).
6. GÂRZ, R. *Mandatul de securitate națională*. În: <https://intelligence.sri.ro/mandatul-de-securitate-nationala> <http://www.justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=2077>, (accesat 23.04.2020).
7. KOVAČECHOVÁ, E. *Ad hoc information request: National intelligence authorities and surveillance in the EU: Fundamental rights safeguards and remedies*, 2014. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/slovak-republic-study-data-surveillance-sk.pdf (accesat 23.04.2020).
8. *Law on Intelligence–security agency of Bosnia and Herzegovina*. <http://www.osa-oba.gov.ba/norme.html> (accesat 23.04.2020).
9. *Legea nr. 14 din 24 februarie 1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații*. În: *Monitorul Oficial*, nr. 33 din 03.03.1992 <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/2144> (accesat 23.04.2020).
10. *Legea nr. 51 din 29 iulie 1991 privind securitatea națională a României*. În: *Monitorul Oficial*, nr. 190 din 18.03.2014. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/1517> (accesat 27.04.2020).
11. *Legea nr. 753 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova*. În: *Monitorul Oficial*, nr. 156 din 31.12.1999.
12. *Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală al României*. În: *Monitorul Oficial*, nr. 486 din 15.07.2010.
13. LORENTZEN, H., HUSTINX, L. *Civic Involvement and Modernization*, *Journal of Civil Society*, 2007. <http://dx.doi.org/10.1080/17448680701554282> (accesat 20.04.2020).
14. *Mecanisme suplimentare pentru asigurarea securității de stat a Republicii Moldova*. <https://www.ipn.md/ro/politica/63144> (accesat 20.04.2020).
15. POPA, A. N. *Metode speciale de supraveghere: mandatul de supraveghere tehnică în procesul penal și mandatul pe securitate națională*. https://www.academia.edu/31507840/Metode_speciale_de_supraveghere_mandatul_de_supravegherea_tehnic%C4%83_%C3%AEn_procesul_penal_%C8%99i_mandatul_pe_securitate_na%C8%9Bional%C4%83?auto=download (accesat 20.04.2020).
16. *State Security Department of Lituania*. <https://www.vsd.lt/en/> (accesat 21.04.2020).
17. THAVERAN, G. *Comunicarea politică azi*. Oradea: Antet, 1996.
18. *The Criminal Procedure Code of Bosnia and Herzegovina*. https://www.legislationline.org/download/id/8502/file/CPC_BiH_am2018_eng.pdf (accesat 26.04.2020).
19. VOICU, G. *Potențialul și limitele manipulării*. *Comunicarea publică: concepte și interpretări*. Chișinău, 2002.
20. VOLKOFF, V. *Dezinformarea, armă de război*, București: Lucitatus, 2000.

31.05.2020